

Delictes contra la llibertat sexual a justícia juvenil entre els anys 2018 i 2022

Informe executiu

Autoria

Xavier Oriol Granado, Sara Malo Cerrato, Mònica González Carrasco, Rafael Alberto Miranda Ayala, Meriam Boulahrouz Lahmidi i Roger Esteras Carbonell

Any 2024

1. Problemàtica i dades generals

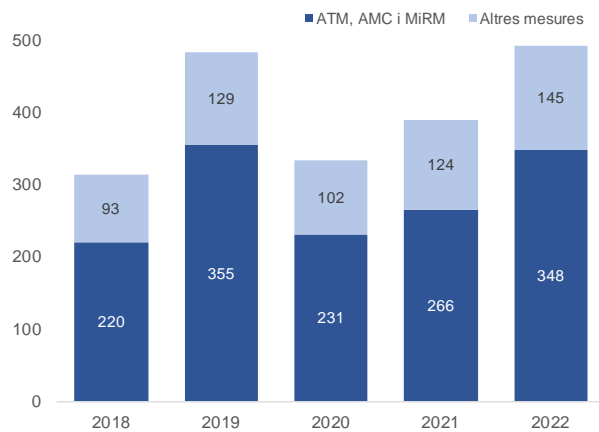
Aquest informe pretén resumir el contingut de l'informe sencer en matèria de delictes contra la llibertat sexual (DCLS) en justícia juvenil. El propòsit de l'informe original és fer una anàlisi en profunditat dels perfils, el tipus de diagnosi i la intervenció que es realitza amb els joves que cometen delictes contra la llibertat sexual i que són atesos per la Direcció General d'Execució Penal a la Comunitat i de Justícia Juvenil de la Generalitat de Catalunya. Per tal de dur a terme aquest objectiu, s'inclouen dos estudis, un primer que utilitza una metodologia quantitativa i un altre que recull dades de tipus qualitatiu. Mitjançant les conclusions extretes de cada un dels estudis inclosos en aquest informe, es presenta un apartat de propostes d'intervenció i implicacions pràctiques per tal de donar orientacions en relació a la diagnosi i intervenció als diferents equips que intervenen en el compliment de les mesures d'execució penal i donen suport a la reinserció dels joves que han comès DCLS.

Fitxa tècnica de la recerca	
Àmbit territorial	Catalunya
Població objecte d'estudi	<ul style="list-style-type: none"> Joves d'entre 14 i 18 anys amb expedients de JJ (N=1.071). Exclusió de processats absolts, expedients anul·lats, suspesos, refosos, acumulats, substituïts i no iniciats (n=767) Estudi detallat dels expedients oberts el 2022 (n=396)
Part quantitativa	Encreuament de dades: <ul style="list-style-type: none"> Valoració estructurada del risc de violència en joves (SAVRY) Vivència d'experiències infantils adverses (EIA) Dades personals, familiars i socials dels encausats Circumstàncies del DCLS comès
Part qualitativa	Quatre grups de discussió de professionals: <ul style="list-style-type: none"> Tècnics de medi obert (n=9) Professionals d'Assessorament Tècnic de Menors (n=6) Professionals de centres educatius (n=6) Grup transversal (n=6)
Explotació estadística	Anàlisi quantitativa: estadístics tipus <i>odd ratio</i> amb el programa SPSS Anàlisi qualitativa: categorització inductiva amb el programa Atlas.ti23

2. Anàlisi quantitativa

Programes demanats per jutges

Gràfic 1. Tipologia de programa per any

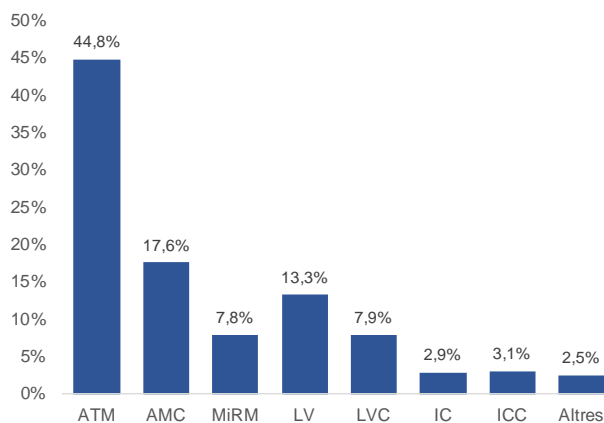

La majoria de les mesures demanades per jutges són les d'assessorament tècnic de menors assessorament tècnic amb mesures cautelars, i les de mediació i reparació. Es detecta un augment significatiu en els anys 2019 i 2022.

Llegenda

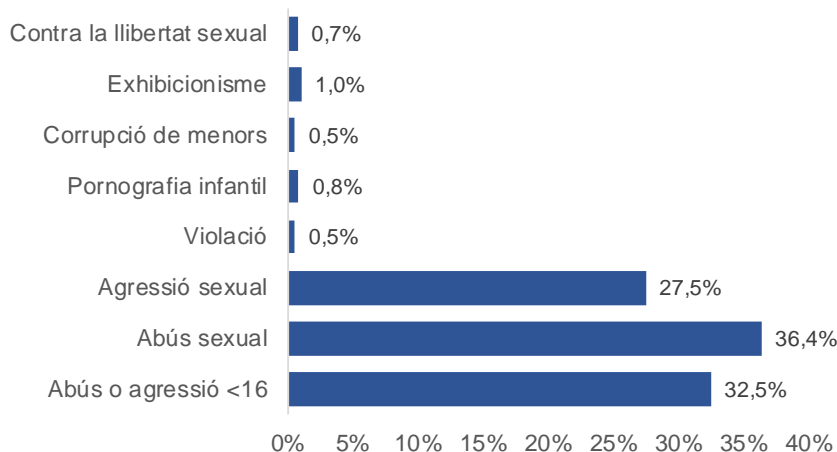
- ATM** Assessorament tècnic de menors
- AMC** Assessorament tècnic de menors amb mesures cautelars
- MiRM** Mediació i reparació menors
- LV** Llibertat vigilada
- LVC** Llibertat vigilada cautelar
- IC** Internament en centre
- ICC** Internament cautelar en un centre
- Altres** Internament en centre terapèutic
Tasques socioeducatives
Convivència cautelar grup educatiu
Prestacions en benefici de comunitat
Cap de setmana en domicili
Tractament terapèutic ambulatori

Gràfic 2. Percentatge total per programa

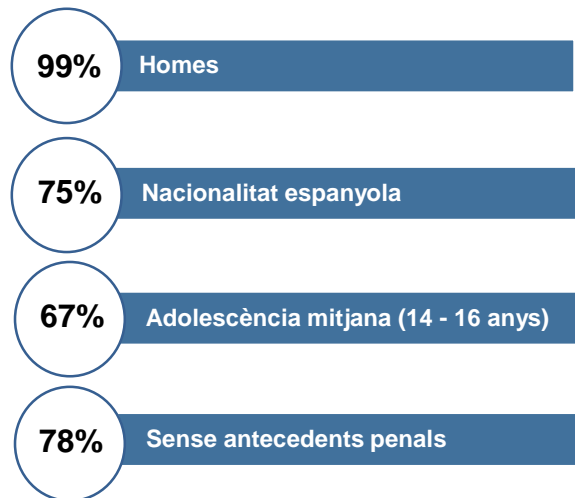
Tipologia de DCLS

Gràfic 3. Percentatge total per tipus de delictes contra la llibertat sexual (casos 2022)

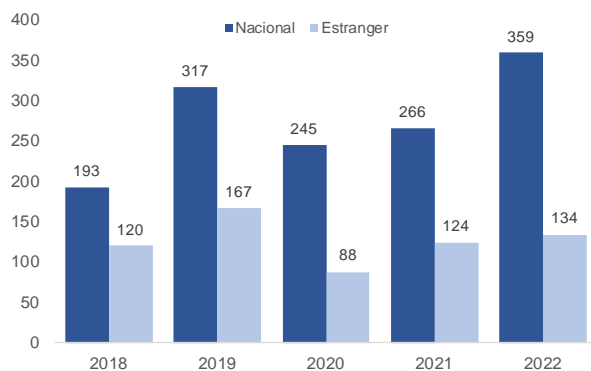

Dades personals dels autors de DCLS (2018 – 2022)

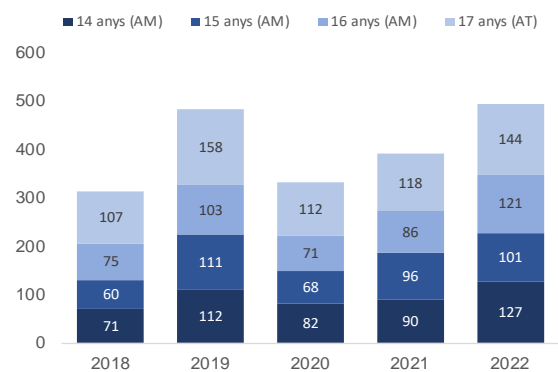
La recerca conclou que la majoria dels autors de delictes contra la llibertat sexual en justícia juvenil són espanyols i, de la quarta part d'estrangers, la majoria són magrebins o sud-americans. Quant a l'edat dels agressors, dos de cada tres es troben en el grup d'edat d'adolescència mitjana, compresa entre els 14 i els 16 anys. Tres quartes parts dels agressors no tenien antecedents penals, i una cinquena en tenia per delictes de diferent tipologia.

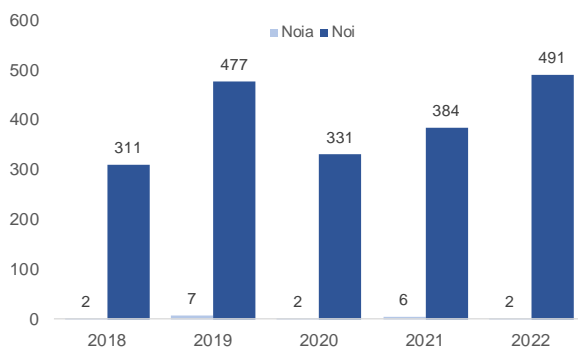
Gràfic 4. Nacionalitat dels agressors

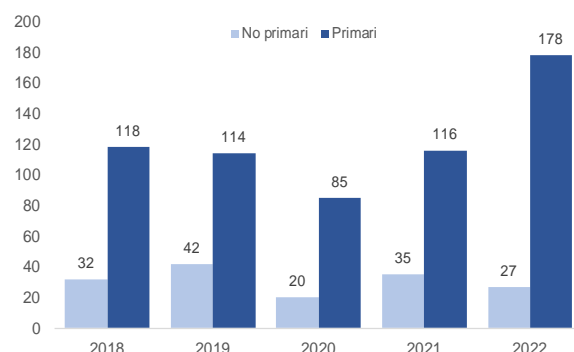
Gràfic 5. Edat dels agressors

Gràfic 6. Sexe dels agressors

Gràfic 7. Antecedents penals dels agressors

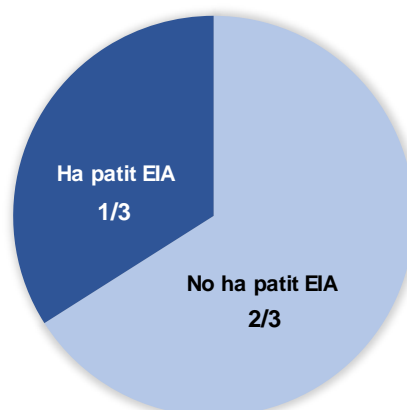

Experiències infantils adverses dels agressors (casos del 2022)

L'estudi analitza les diferències entre els DCLS comesos per persones que han viscut **experiències infantils adverses** (EIA) Per entendre que han patit EIA, cal qualificar com a “alt” en almenys **una** de les següents situacions considerades factors de risc:

- Exposició a **violència intrafamiliar**
- Historial de **maltractament infantil**
- **Separació primerenca** dels progenitors
- Falta de **suport** en el context social

Figura 1. EIA dels agressors analitzats

Els joves investigats per DCLS que **han patit EIA** presenten diferències substancials en els **factors de risc del SAVRY** respecte els joves que no n'han patit, especialment:

Factors històrics

Historial de delictes no violents
Inici primerenc de la violència
Intents d'autolesió o suïcidi anteriors
Haver patit violència prèviament
Delinqüència dels progenitors
Baix rendiment escolar

Factors socials

Entorn marginal
Absència de suport social
Escasses habilitats educadores dels pares

Altres factors

Justificació familiar dels DCLS
Locus extern de control

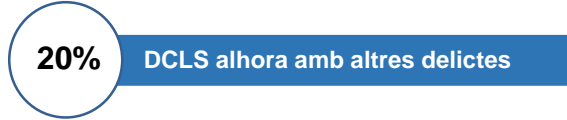
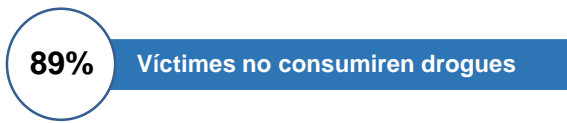
Factors individuals

Actituds negatives
Assumpció de riscos
Impulsivitat
Consum de substàncies tòxiques
Baix nivell d'empatia i remordiment.

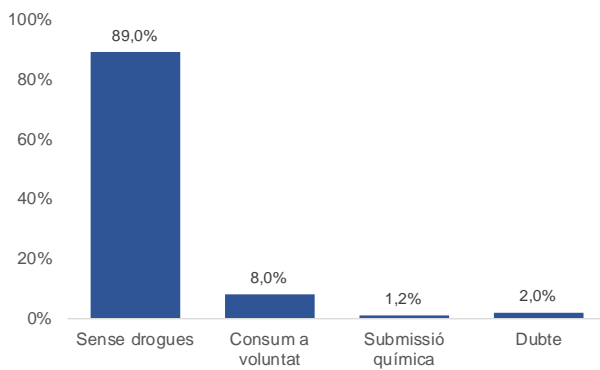
Taula 1. Indicadors d'*odds ratio* per a les variables prioritzades

Indicadors	Exp(B)	SE	Wald	p
Alt actituds negatives	4,19	0,25	33,27	0,00
Alt estrès i incapacitat per enfrontar dificultats	3,22	0,33	12,22	0,00
Alt assumpció de Riscos/Impulsivitat	3,11	0,27	17,35	0,00
Alt història d'actes delictius no violents	2,98	0,24	21,04	0,00
Alt intents d'autolesió o de suïcidi	2,68	0,29	11,22	0,00
Baix rendiment a l'escola	2,41	0,23	14,62	0,00
Alt problemes de consum de substàncies tòxiques	2,35	0,23	13,53	0,00
Alt inici precoç de la violència	1,64	0,25	3,87	0,00
Baix interès/compromís escolar o laboral	1,61	0,29	2,25	0,04

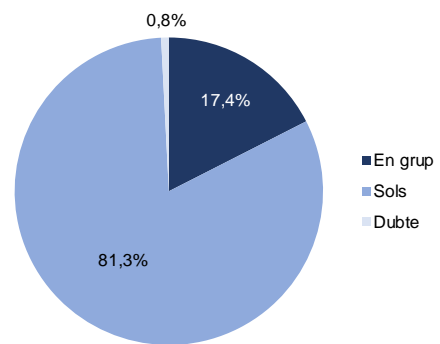
Circumstàncies dels fets delictius (casos actius durant el 2022)

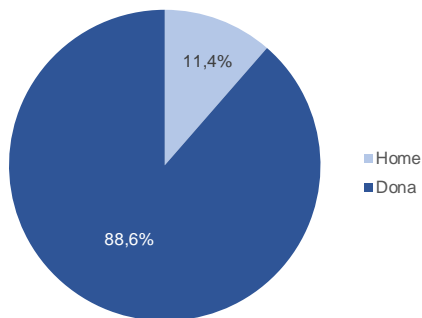
Gràfic 8. Víctima sota efectes de drogues

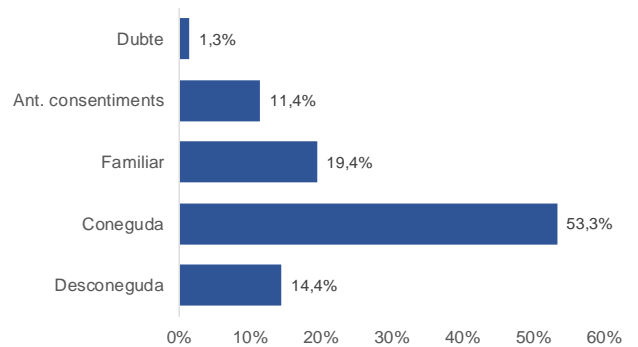
Gràfic 9. Autoria i participació

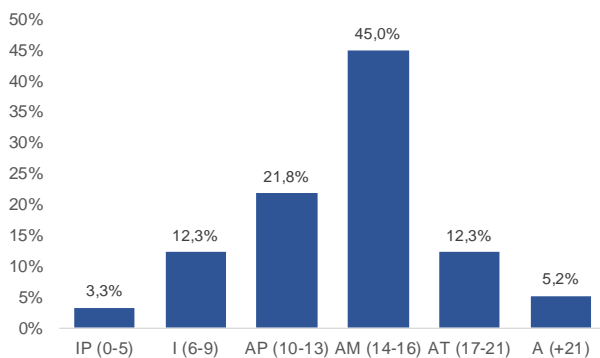
Gràfic 10. Sexe de la víctima

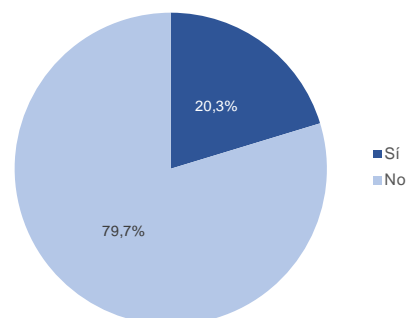
Gràfic 11. Relació entre autor i víctima

Gràfic 12. Edat de la víctima

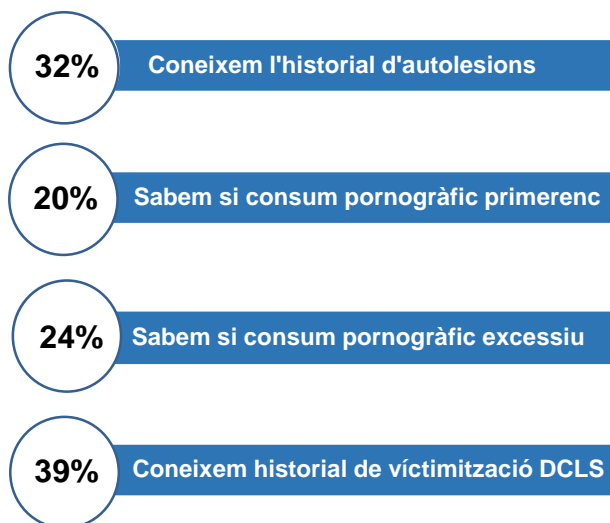
Gràfic 13. Concurs amb altres delictes

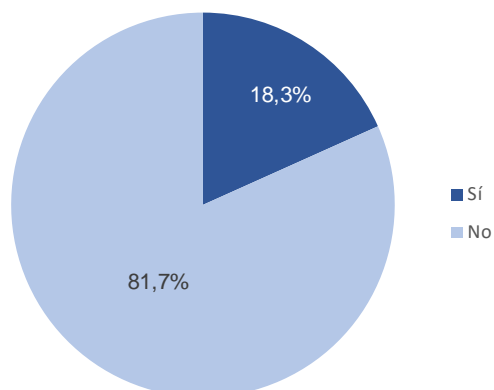
Altres dades rellevants dels agressors (2018 – 2022)

Falta molta informació en els camps de consum de drogues i de pornografia, així com també d'autolesions o de l'historial de victimització de l'autor. Aquestes dades omeses són de molta rellevància tant pel diagnòstic com per a una futura intervenció. D'entre el grup reduït d'agressors **dels quals s'han pogut obtenir dades**, un 82% manifesten que no s'autolesionen, un 85% no consumiren pornografia de forma primerenca, un 93% no ho fan en excés, i només un 6% han estat víctima en el passat d'un delicte contra la llibertat sexual.

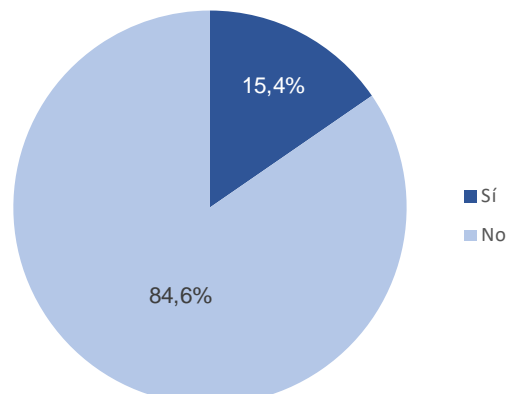
Informació parcial de dades clau dels autors

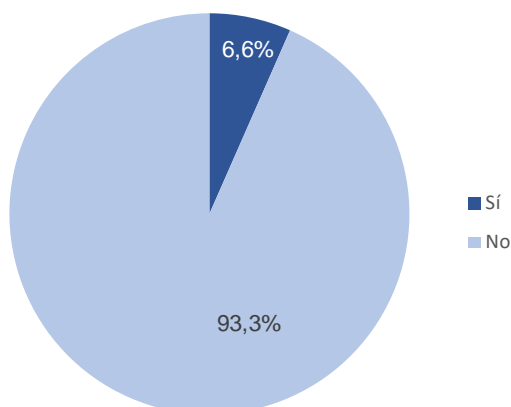
Gràfic 14. Autolesions dels agressors

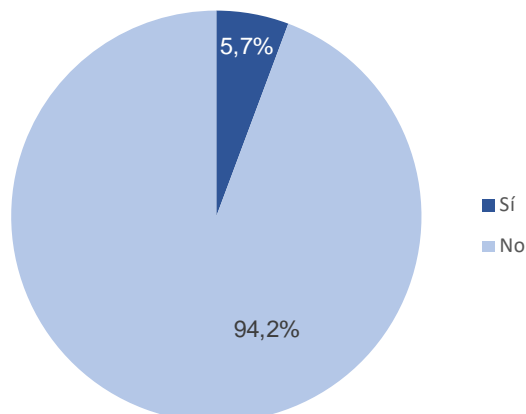
Gràfic 15. Consum de pornografia primerenc

Gràfic 16. Consum de pornografia excessiu

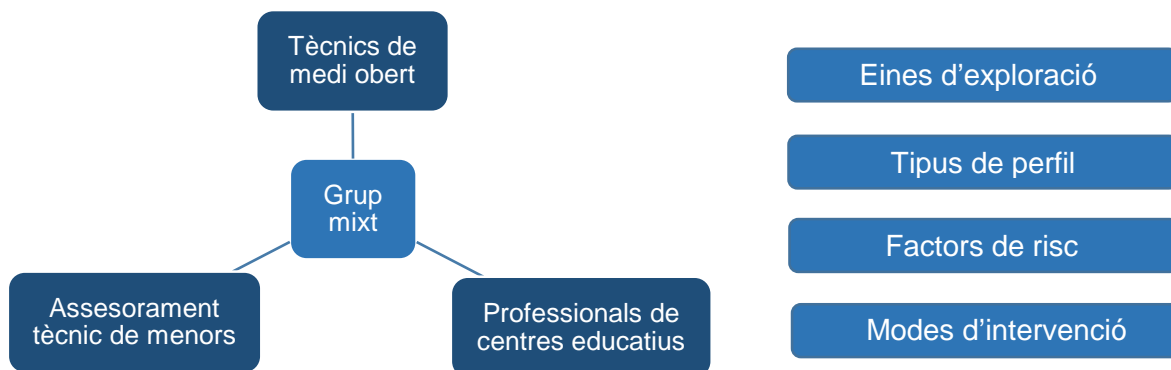
Gràfic 17. Historial de víctima de DCLS

3. Anàlisi qualitativa

Grups de discussió i temàtiques

Figura 2. Quatre grups de discussió i temàtiques debatudes

Eines d'exploració

Taula 2. Anàlisi de l'entrevista com a eina inicial d'exploració

Grup de discussió	Conclusions
Professionals de centres educatius	Fan entrevista inicial sense estructuració prèvia Entrevista oberta amb posteriors concrecions Entre dues i tres entrevistes de mitjana
Tècnics de medi obert	Entrevista inicial conjunta amb la família Deriven el menor al professional adient

Figura 3. Utilitat dels factors SAVRY

Taula 3. Anàlisi d'altres instruments de valoració

Grup de discussió	Conclusions
Assessorament tècnic	Segueixen la guia del Departament, però la troben insuficient Col·laboren amb psicòlegs per fer tests psicomètrics Utilitzen el criteri propi en no tenir eina específica per als DCLS
Tècnics de medi obert	Demanen distingir entre DCLS dins el marc familiar i fora
Grup mixt	Demanen directrius clares per al primer contacte Consideren que molta informació se'ls escapa per manca d'eines

Tipus de perfil

Els **professionals dels centres educatius no** identifiquen clarament un tipus de perfil:

- Els joves entren en els centres amb mesures cautelars i hi estan un cert temps
- La data de judici tarda a sortir, de vegades quan els nois ja han sortit del centre
- Consideren que això els impedeix treballar el delicte

Els altres **grups de discussió sí** que identifiquen tipus de perfil:

Taula 4. Perfils identificats per altres grups de discussió

Trets del perfil	Discussió
Producte del cicle violent	Casos de joves que cometen abús sexual al carrer Sol haver-hi antecedents familiars i d'agressions als propis nois Consideració de la dona com un objecte sexual Casos d'abús sexual intrafamiliar (cultura llatinoamericana)
Consum de substàncies	Consideren que aquesta és la causa de moltes ag. sexuals Major complexitat en no poder distingir límits al consentiment Subperfil que associa consum de drogues amb altres delictes
Comportaments masclistes	Tant en relacions de parelles prèvies com amb desconegudes Visió de la noia com objecte que satisfà desitjos sexuals Condicionats pels valors culturals hegemònics
Personalitat disfuncional	Casos de narcisisme potenciat per les xarxes Impulsivitat lligada a tot tipus d'actes violents Perfils psicopàtics lligats a diversos factors
Autoestima baixa	Poques habilitats socials, sense relació entre iguals Abús de les pantalles Distorsions en l'autopercepció
Conducta normalitzada	Joves sense cap indicatiu previ de violència Aparent normalitat en les seves relacions socials Episodis violents esporàdics que trenquen patrons de conducta
Experimentadors "ingenus"	Utilitzen xarxes socials per intercanviar fotos i informació sexual Solen ser atesos a programes d'assessorament per pornografia
Discapacitats	Professionals de centres educatius en mencionen, sense identificar-ne freqüència ni tipologia

Factors de risc

Taula 5. Factors de risc en la comissió de DCLS

Factor de risc	Discussió
Manca d'educació sexo afectiva	<p>Gran quantitat d'informació a què s'exposen per xarxes</p> <p>Existeix una manca d'acompanyament educatiu familiar</p> <ul style="list-style-type: none"> • Dificultats de supervisió de les relacions socials dels fills • No exclusiva de cultures concretes • Manca de programes d'educació sexual preestablerts <p>Cal ensenyar els joves a interpretar i afrontar l'allau informatiu</p> <p>Cal oferir una educació sòlida en valors</p> <p>No n'és el detonant principal, cal afrontar altres factors</p> <p>Sobreprotecció dels pares fins a la justificació dels DCLS</p> <p>Existeixen tabús familiars sobre aquests temes</p>
Altres tipus de violència	<p>Vinculats amb violència de gènere (no necessàriament sexual)</p> <p>Violència familiar associada</p>
Victimització prèvia	<p>Molts agressors han viscut agressions sexuals i maltractament</p>
Ús excessiu de xarxes socials	<p>Propicien situacions d'abús (com la divulgació de fotos íntimes)</p> <p>Vinculació amb el perfil d'"experimentador ingenu"</p> <p>Excés d'informació de temàtica sexual a edat molt primerenca</p> <p>Estructures mentals no estan prou madures</p> <p>Afavoreix relacions esporàdiques, inestables i superficials</p>
Pertinença a certes cultures	<p>Alta incidència d'agressions intrafamiliars en llatinoamericans</p> <p>Actituds masclistes en cultura magrebina i gitana</p> <p>Potser igual incidència en altres cultures però no denuncien</p> <p>Alguns manifesten que no és tabú, sinó dinàmiques familiars</p> <p>Alguns professionals manifesten no veure diferències culturals</p>
Consentiment difús	<p>Els joves no saben d'identificar ni manifestar consentiment</p> <p>Molts autors no interpreten que hagi existit cap agressió</p> <p>Molts autors no recorden les circumstàncies del consentiment</p> <p>Cal formació a noies en aquest aspecte</p>
Consum de substàncies	<p>Tant víctima com agressor poden estar sota efecte de drogues</p> <p>No habitual fora de contextos de festa</p> <p>Els processos en aquests casos solen acabar en absolució</p> <p>Costa distingir els consentiments en aquests contextos</p> <p>Costa intervenir ja que els autors no recorden les circumstàncies</p>

Relacions “tòxiques”	<p>Molts joves identifiquen relacions com esporàdiques i inestables</p> <p>Relacions conflictives, amb gelosia i poc segures</p> <p>Relacions cada cop més primerenques</p>
-----------------------------	---

Modes d'intervenció

Taula 6. Característiques de la intervenció psicoeducativa

Element rellevant	Discussió
Mode i moment d'intervenir	<p>Entrevista inicial amb psicòleg per establir vincle amb l'agressor</p> <p>Posteriors preguntes per a iniciar intervenció</p> <p>Generar un espai de confiança perquè es tracten temes íntims</p> <p>Professionals de centres educatius identifiquen intervencions molt intensives i específiques</p> <p>Professionals d'assessorament tècnic limitats perquè no participen en l'exploració</p> <p>Preocupació per dilacions en els processos i absolucions, que impedeixen o interrompen les intervencions</p>
Continguts de la intervenció	<p>Diferent contingut segons el moment processal de l'agressor</p> <p>En cas de mesura cautelar, cal evitar parlar de “delicte”</p> <p>Estratègies a nivells cognitiu, emocional i conductual, no només enfocades a treballar temes dels delictes comesos.</p> <p>Intervencions en emocions, capacitat empàtica i valors</p> <p>Programes intensius de 14 sessions als centres educatius</p>
Derivacions a professionals i programes externs	<p>Programes formatius en matèria de prevenció</p> <p>Recurs a materials publicats per altres administracions</p> <p>Programa “Atura’t” amb psicòlegs externs</p> <p>Fundacions per intervenció terapèutica específica</p> <p>Sovint no poden derivar enlloc o, on deriven, no resulta útil</p>
Intervenció específica en el reconeixement del fet delictiu	<p>Primer aspecte que s'intenta analitzar</p> <p>Sovint l'agressor no assumeix responsabilitat del fet delictiu</p> <p>Un cop reconeguda, intervenció cognitiva, conductual i emocional</p> <p>Objectiu: evitar que torni a utilitzar la violència</p>
Necessitat de treball en equip i de forma interdisciplinària	<p>Cal construir equips transversals per afrontar casos específics</p>
Rellevància de la prevenció	<p>Cal treball preventiu a l'escola en casos no considerats de risc</p> <p>Sensibilitzar els nois en la importància del consentiment</p> <p>Sensibilitzar les noies contra els seus rols en un món patriarcal</p>

4. Recomanacions i propostes

Identificació d'elements en el moment de l'exploració

Taula 7. Factors de risc en la comissió de DCLS a identificar inicialment

Elements a identificar	Discussió
Existència d'EIA (SAVRY)	Les dades SAVRY identifiquen experiències infantils adverses S'ha demostrat correlació entre EIA i major incidència de DCLS Traumes més complexos mereixen major atenció
Altres factors de risc no EIA	Altres factors considerats no EIA poden tenir impacte <ul style="list-style-type: none"> • Separació primerenca dels pares • Delinqüència en el grup d'iguals • Consum abusiu de drogues
Factors de risc en sexualitat	S'aconsella utilitzar la "Guia" més avall mencionada Preguntes a complementar amb els factors del SAVRY
Context cultural masclista	Tenir en compte els valors familiars i culturals en els DCLS Entendre la construcció de creences i expressió d'emocions

Formació de professionals

Taula 8. Instruments objecte de formació

Tipus de formació	Contingut
Guia d'intervenció en l'assessorament dels casos de menors acusats de conductes sexuals abusives	Rebre els professionals formació sobre l'ús d'aquesta guia Formacions per comprendre les conseqüències del trauma EIA Aprendre a abordar les EIA des de la intervenció psicossocial
SAVRY	Aprofundir en l'ús del SAVRY i l'entrevista d'exploració

Intervenció psicossocial i educativa

Taula 9. Intervenció en casos d'EIA

Tipus d'intervenció
Teràpia EMDR
Teràpia cognitiva-conductual centrada en trauma (TF-CBT)
Inclusió d'elements en els projectes educatius individuals (PEI) <ul style="list-style-type: none"> • Seguretat i estabilització • Relacions de suport • Auto-cura i desenvolupament de la resiliència • <i>Mindfulness</i> i enfocaments centrats en el cos

Taula 10. Intervenció en casos de no EIA

Tipus d'intervenció	Discussió
Ús responsable de Tecnologies de la relació, la informació i la comunicació	Estratègies de conversa per a fomentar la reflexió Treballar relacions afectives per prevenir violència en les TRIC
Relacions saludables	El consum pornogràfic primerenc distorsiona la percepció Molts joves autors de DCLS no coneixen relacions saludables Cal incorporar la perspectiva de gènere
Superar pressió grupal	Treballar en superar l'efecte de la pressió de grup Ajudar a comprendre les repercussions de la pressió
Efecte del consum de drogues	Proporcionar informació precisa sobre les conseqüències per a la salut física i mental associades al sexe químic Comprendre les possibles conseqüències de les decisions pròpies Abordar la importància del consentiment, també en el consum
Processos de mentalització	Insistir en l'assumpció de la responsabilitat dels DCLS <ul style="list-style-type: none"> • Observació de senyals no verbals • Entrenament de la presa de perspectiva • Escolta activa • Consciència de relacions asimètriques Treballar la distinció entre diferents estats emocionals Estratègies de regulació <i>bottom up</i>
Intervenció amb les famílies	Involucrar les famílies en les intervencions Especial èmfasi en la formació i intervenció familiar <ul style="list-style-type: none"> • Normalització de la violència sexual • Estils educatius dins el nucli familiar • Processos de mentalització (empatia) • Desconnexió moral durant l'adolescència • Ús responsable de les TRIC • Consum de drogues

EQUIP DE TREBALL

Autors de la recerca

Xavier Oriol Granado

Sara Malo Cerrato

Mònica González Carrasco

Rafael Alberto Miranda Ayala

Meriam Boulahrouz Lahmidi

Roger Esteras Carbonell

Centre d'Estudis Jurídics i Formació Especialitzada (CEJFE)

Manel Capdevila Capdevila, cap de l'Àrea d'Investigació i Formació en Execució Penal

Marian Martínez Garcia, cap de la Unitat d'Investigació en Execució Penal

Paula Ribas Plano, tècnica becada de la Unitat d'Investigació en Execució Penal

Miquel Maimó Vidal, tècnic becat de la Unitat d'Investigació en Execució Penal

Avís legal

Aquesta obra està subjecta a una llicència de [Reconeixement-NoComercial-SenseObraDerivada 4.0 No adaptada de Creative Commons](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/deed.ca), el text complet de la qual es troba disponible a <https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/deed.ca>

Així, doncs, es permet la reproducció, la distribució i la comunicació pública del material, sempre que se citi l'autoria del material i el Centre d'Estudis Jurídics i Formació Especialitzada (Departament de Justícia), i no se'n faci un ús comercial ni es transformi per generar obra derivada.